

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

publish@alehzayis.com | 732.513.3466
alehzayis.com | fax: 732.865.7002

עלה מצוה

מצוה בו יותר מבשלוחו

ע"פ דברי המשגיח של ישיבה גדולה דפאססעיק הגה"צ ר' נתן ווייסמאן שליט"א
במכתב ברכה לספר חמרא טבא על ריש פרק האיש מקדש מהבחור שמואל גוטוויין נר"ו

"ויאסור את רכבו" (שמות יד, ו). ובמכילתא (מסכתא דזיהי פרשה א), ארבעה אסרו בשמחה אברהם אסר בשמחה שנאמר "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו" (בראשית כב, ג), ולא היו לו כמה עבדים אלא לכבוד המקום, יוסף אסר בשמחה שנאמר "ויאסור יוסף את מרכבתו" (שם מו, כט) ולא היו לו כמה עבדים אלא לכבוד אביו, בלעם אסר בשמחה וכו', פרעה אסר בשמחה שנאמר ויאסור את רכבו, ע"כ.

והנה תנן ריש פרק האיש מקדש (קידושין מא, א), האיש מקדש בו ובשלוחו. ובגמ', השתא בשלוחו מקדש, בו מיבעיא. אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו, כי הא דרב ספרא מחרין רישא, רבא מלח שיבוטא, ע"כ. והנה הגמרא אינו מביא שום מקור להלכה זו שמצוה בו יותר מבשלוחו, זולת מעשי רב ספרא ורבא בענין כבוד שבת, והיא גופא קשיא - "עברך ערבא צריך" ומה המקור להני אמוראים.

ומה שנראה לומר בזה, שלענין כבוד שבת יש לנו מקור נאמן מדברי המכילתא הנ"ל, שיוסף אסר מרכבתו בעצמו לכבוד אביו אע"פ שהיה לו כמה עבדים. והובא ברש"י בפ' ויגש (מו, כט). הרי דכל היכא דעצם המצוה הוא חפצא של כבוד, כגון כיבוד אב, וכבוד שבת, יש לנו מקרא מפורש לענין מצוה בו יותר מבשלוחו.

ואולם לפי זה עדיין צ"ע מהו מקור המשנה דבשאר מצוות כגון קידושין וכדומה שגם בהם אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו? אולם גם על זה יש להביא מן המכילתא הנ"ל לענין אברהם אבינו שחבש בעצמו את חמורו לכבוד המצוה של "קח נא את בנך ולך אל ארץ המוריה", וכמו כן כל מצוה ומצוה יש בה כבוד המקום, ועל כן אמר רב יוסף דזהו חידוש המשנה "האיש מקדש בו ובשלוחו", היינו מצוה בו יותר מבשלוחו ואע"פ שאין המצוה עצמה מצוה של כבוד.

והנה על הפסוק באברהם "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו" כתב רש"י "נזדרז למצוה ויחבוש הוא בעצמו שלא צוה לאחד מעבדיו שאהבה מקלקלת השורה", והוא גמרא בסנהדרין (קה ע"ב). ולכאורה אין זה ענין מעלה ברוחניות בכלל אלא דבר טבעי, וכמו שמסיים הגמרא שגם לענין שנאה מצינו שהשנאה מקלקלת השורה בכלל. ואדרבה בספר דעת חכמה ומוסר מהמשגיח ר' ירוחם זצ"ל מפרש שהיה זה חסרון באברהם אבינו, ש"זהו יציאה מן הסדר והוא הבקורת", וכפשוטו התורה באה ללמדנו עד היכן כוחות הנפש של אדם מגיעים. אולם מצד שני התורה מגלה עד היכן היתה מדרגת אהבת השם של אברהם אבינו, ולכן בחר רש"י לפרש הפסוק של אברהם אבינו שלא כדברי המכילתא הנ"ל רק כדברי הגמרא סנהדרין.

ואע"פ שבמדרש רבה (פרשה נה אות ח) הזכירו גם לענין יוסף שאהבה מקלקלת השורה ולכן אסר בעצמו את מרכבתו לקראת אביו, מ"מ רש"י לא פירש כן לגבי יוסף, אלא פירש כהמכילתא מטעם כבוד אביו, כיון שאין רבותא בזה דיוסף אהב אביו כל כך, דהרי זה דבר מצוי בכל הבנים בדרך הטבע. ולכן פירש רש"י לגבי יוסף כדברי המכילתא מטעם כבוד אביו, שזהו מעלתו של יוסף. וזה כחו הגדול של רש"י לפרש כל פסוק לפי דברי מקורות חלוקים, בכדי לפרש המקרא באופן היותר ראוי לפשוטו של מקרא.

מימין לשמאל: הרב מיכל ווייסמאן, הגה"צ ר' נתן חיים ווייסמאן שליט"א, והרה"ג ר' שלמה ווייסמאן שליט"א

עלה אילן

ט"ו בשבט - אדם דומה לעץ

ע"פ ספר גבורת משה, על מועדי השנה
מהרה"ג ר' גבריאל משה גץ מפיניקס אריזונה

ידוע מה שדימתה התורה אדם לעץ (דברים כ, יט), שנאמר "כי האדם עץ השדה", ופירש רש"י: "כי האדם עץ השדה - הרי כי משמש בלשון דילמא, שמא האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך להתיסר ביסורי רעב וצמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו". הרי שדימתה התורה עץ לאדם לומר שאין היתר לחתוך העץ, דלא עשה העץ חטא כנגדך כמו האדם שחטא כנגדך, ולכן מותר להרוג אדם, אבל עץ מה עשה שיהיה מותר להשחיתו. [ומכאן למדנו שאסור לחתוך אילנות שנותנים פירות כמו שמבואר בשו"ע.] ובביאור הדרשה נראה, שאין דומין אילנות לאדם בענין עשיית חטא כנגד אחר, אבל לשאר דברים אפשר לדמותו לאדם, דבאמת יש דמיון בין אדם לעץ.

ונראה דיש ללמוד כמה ענינים מדמיון של אילן לאדם, ונביא ארבעה:

א] העץ נותן צל - העץ מצל ומגן על מה שתחתיו. וכן האדם צריך להיות לכל סובביו כמו עץ העושה צל, לשמור לחזק ולעזור לאחיו ולשכניו.

ב] העץ נותן פירות - כמו שהעץ נותן ריבוי פירות, כן צריך האדם ליתן פירות לכל, דהיינו מילים טובות המשמחות ונותנות הרגשה טובה. והנמנע מלומר מילה טובה לזולתו, פעמים רבות גורם לו צער. וצריך להרבות ב'פירות' אלו, כמו האילן הנותן הרבה. ושוב ראיתי שכן כתב רבינו בחיי בהקדמתו לפרשת ויגש.

ג] העץ צריך מים - העץ צריך מים, ושרשיו הולכים למקום שיש מים אע"פ שהם מכוסים ואין רואים זאת. באמת גם האדם צריך מים, אין מים אלא תורה. והנשמה נמשכת לרוחניות, ואפילו אם אנו לא רואים כן, דוגמת השרשים המכוסים הנמשכים למים. ועוד, כשם שהמים נותנים כח לעץ ובלעדי זה הוא מתמעט והולך, כך האדם צריך רוחניות כדי לקבל כח, ובלעדי זה הוא מתמעט ואינו נותן פירות.

ד] העץ חוזר לארץ - חיי העץ דומים לאדם, רובם חיים שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, וחוזרים לארץ. כמו כן האדם נקרא "אדם" על שם שבא מן האדמה וסופו לחזור לאדמה. וכמו שכתוב בפרקי אבות (ד, ה) "רבי לויטס איש יבנה אומר מאד מאד הוא שפל רוח, שתקות אנוש רמה". ונראה לומר דמשום כך נקט לשון "מאד מאד", כי "מאד" הוא אותיות "אדם", וכוונת התנא להזכירנו דבן אדם צריך להתבונן בזה שהוא חוזר לאדמה.

הזמנים לעיר לייקוואד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א

ערב שבת		ליל שבת		יום השבת		מוצאי שבת	
12:41	איסור מלאכה (בשעה"ד)	5:15	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק) וגר"א	8:55/9:36	ג' כוכבים קטנים רצופים	6:02	
2:44	שקיעת החמה	5:18	סו"ז תפילה גר"א וגר"ז	10:28	ע"ב דקות	6:32	
4:14/4:39	צאת ג' כוכבים (לקר"ש לפני הסעודה)	5:57	חצות (סעודת שחרית)	12:11	ר"ת לחשבון המעלותאכטיל	6:42/6:50	
5:00	מזל מאזדים (למאן דחש ליה)	6:10-7:10 (ח"א 5:57-6:57)	שקיעת החמה	5:19	חצות הלילה (מלוה מלכה)	12:10	

מנהגים: ערב שבת שירה נוהגים ליתן לחם לפני הצפורים, אבל אין להאכיל בשבת עצמה. (בטעם המנהג, ראה לקמן עמוד 4.) | ט"ו בשבט: יום ב' [וגם יום א' במנחה] אי"א תתנון, וכן אי"א הי"ד אחר קריאת התורה, אבל למנצח ול-א אפים אומרים.

קול עלה

תיבת 'לאמר'

בענין 'לאמר' - עוד מראי מקומות בזה - ע' אבן עזרא (כי תשא לא יב) שהכוונה לאמר לישראל. רשב"ם (שמות א כא) שהוא כפל לשון. אור החיים בשלח (טז כב) וריש תרומה (כה), שבא ליתן חובה לומר לישראל, ובפרשת שמיני (יא א) פירש שהכוונה למלאך הנוצר מדיבור ה' שדיבר עם משה. מלבי"ם (ויקרא ג א) ש'וידבר' הוא עצם הדיבור ו'לאמר' הוא תוכן הדברים. ישמח משה (אמור) שעיקר הדבר השיג משה בנבואה, ולא נזקק לדיבור ה' רק לידע איך לאמר לישראל. פנים יפות (ר"פ ויקרא) שדיבור בפה ואמירה בהבנת הלב. וחת"ס (פ' וארא) פירש לאמר לאהרן ע"ש.

וע' ילקוט הגר"א פנחס ז"ל, כל לאמר שבמקרא היא התחלת המאמר שלאחריו, כמו ויברך לאמר פרו, והוא חיבור הנושא והנשוא, ומשה התחיל לדבר עם בני ישראל ממש"כ אחריו, עכ"ל. ועי' קדושת לוי בשלח.

עיקר דאסאולני, מאס' ***

בענייני הזמנים

א) במאמר על קידוש לבנה בסופו הביא שיטת המחבר לברך עד 55 שעות 201 דקות אחרי זמן הרמ"א. והוא טעות וצ"ל 55 שעות 401 דקות.

ב) עוד יש לציין שכמו שבירושלים כיום נוהגים כשעון קהיר שהוא כ-21 דקות למזרח ירושלים, כן

מיושבת עוד קושיא כי מצינו בדברי הטור שהביא (סימן תיז) שכל ראש חודש היה נחשב 'מועד', ועל ידי העגל הפסידו את המועד ונעשה רק כ'מועד קטן'. א"כ לכאורה שבת לוי שלא עבדו את העגל דין הוא שעדיין ר"ח שלו כמועד גמור. ואמנם לפי האר"י והגר"א מעולם לא היה שבת לוי בכלל הי"ב חודש. אבל על היעב"ץ והיערות דבש צ"ע כנ"ל, למה אין החודש של לוי מיוחד משאר ראשי חדשים לענין זה.

ומש"כ דלפי האר"י והגר"א יוצא חודש שבת כנגד אשר. וכבודו האריך לבאר ע"פ שיטת היערות דבש דחודש שבת כנגד תורה שהוא כנגד יששכר. מהראוי לציין לדברי החפץ חיים בספרו תורת הבית (פרק ו) בשם ספה"ק שהפליגו מאוד בלימוד המשניות מפני שהוא יסוד התורה שבע"פ, וכתבו שאשר בן יעקב הוא ממונה למעלה על לימוד המשניות, ורמז לדבר, 'מאשר שמנה לחמץ שמנה' הוא אותיות משנה.

משנה ראוי סאאוניק

דרש פרשת ארמי אובד אבי

אענה אף אני חלקי בטעם עדיפות לדרוש בפרשת ארמי אובד אבי, משום שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, והרי פרשת ארמי אובד אבי נכתבה בגוף ראשון, וממילא ע"י דרש פרשה זו יתקיים ענין זה ביותר.

אוי' באאמנו' כ' ראי' צ' דאפ'

הוא ברוב הערים באר"ב, וממילא צריך לעדכן החשבון (המבואר שם בריש המאמר) בכמה דקות. לדוגמא לוס אנג'לס הוא 85 דקות למערב אמצע איזור הזמן (time zone).

אוי' כ' ראי' צ' דאפ' *

תגובת הרב משה ברוך קופמאן:

על הערה א' ייש"כ. ומש"כ בהערה ב' שצריך לעדכן החשבון לכל עיר ועיר כפי ריחוקו ממרכז 'איזור הזמן' (time zone) כמו שעשינו 21 דקות בירושלים. אין הדמיון עולה יפה, כי רק בירושלים צריכים לעדכן הזמן כפי הזמן בירושלים. אבל בשאר מדינות א"צ צריך לעדכן כי רק חשבונות שתלוי בשמש ההולכת ממזרח למערב ממילא צריכים להוסיף או לגרוע לכל מקום ומקום. ובקיצור, המולד נקבע בכל העולם ע"פ המולד הנראה בירושלים כמו שבארתי במאמרי, לכן צריך שהשעה בירושלים תהיה מדויקת. ורק אלו עניינים התלויים בשמש אכן תלויים בכל מקום ומקום. ולכן כל הערים שהם לדוגמא ז' שעות מאוחר לירושלים עושים זמן המולד בשוה בלי שום חילוק. ולדוגמא, אין חילוק בין נוא יארק או בולטימור שכולם באיזור מזרחי של ארצות הברית EST ומה לי שבבולטימור השקיעה מתאחרת כמו י' דקות מנוא יארק.

קדושת ראש חודש

בענין מאמר 'עלה שבת' שהביא הרב משה ברוך קופמאן כל הדיעות בזה. לפי האריז"ל והגר"א

וכן בגבורות אליהו (סימן קכג אות ד) כתב דכשר וסיים על זה "וכן עמא דבר", אף שנראה שבדאי צריך להשתדל לכתחילה לעשותו זקוף, אבל מעיקר הדין יש להקל.

הגר"י קנייבסקי בסוד שיח עם הגראמ"מ שך

הגר"י אלישיב ולימינו הג"ר בצלאל ז'ולטי ועוד רבנים

וגם בדברי החזון איש מצאנו סתירה, שבספר חזון איש (סימן עא ס"ק ו) נקט בפשיטות דאם הקנה העליון נוגע בהן, שפיר מקרי על גבן, אע"ג דעל פי מעלה ומטה של עולם, אין כנגד הקנה למטה על הארץ מזוזות.

ולעומת זה, בקריינא דאגרתא (חלק ב סימן שסג) כתב ז"ל, מרן החזון"א החמיר לנו מאד, שאם אחד מעמודי העירוב אינו עומד ישר ממש אלא נוטה קצת לצד אחד, שנפסל העירוב ע"י זה, דנמצא שאין החוט המשקוף מכוון כנגד עשרה טפחים התחתונים של העמוד, שהן הן עיקר המזוזות, והחוט אינו מכוון כנגדן, עכ"ל.

ודברי החזון"א יש ליישב קצת, דבהמשך (סוף אות יא) כתב ז"ל, [כשיש] קנה על גבי ראשיהן אף שהן משופעין למזרח, עד שאין לקנה עליון מזוזה על הארץ כנגדן, כתבנו (ס"ק ו) שהוא כשר, אבל גם זה אין לו מקור נאמן, דיש לומר דהכא לא דמי למחיצה, דלא מקרי משקוף על גבי מזוזות, עכ"ל. וכנראה שלמעשה לא סמך החזון"א על סברתו להקל.

וכן בדברי הגר"י אלישיב מצאנו סתירה, שבספר אשרי האיש (חלק ב סימן מה ס"ק כד) הובא בשמו שכשר בשיפוע אף לכתחילה. אולם בספר הלכות עירובין (להרב פרנצית, פרק ה עמוד 89) הביא שכמה תלמידי הגר"י אלישיב העידו שנקט שפסול אף בדיעבד.

ולהלכה, כיון דבשערי ציון (סימן שסג סעיף יא) מבואר דנקט לדבר פשוט, שאין חסרון בלחי משופע,

מתוך שו"ת מהגאון רבי שמואל יצחק פעלדער שליט"א בספר פרחי שושנה

עלה לחי

שאלה: האם יש להכשיר צורת הפתח, כשהלחי מונח באלכסון?

תשובה: יש בזה אריכות דברים וסתירות בדברי הפוסקים. וידוע מה שכתב הג"ר שלמה קלוגר בחכמת שלמה (סימן שסב סעיף יא) ז"ל, הנה על דבר הקנים של צורת הפתח שעומדין באלכסון עם החבל, ואין זקופין ממש למעלה רק נוטין לאחוריהם או לפנייהם. נראה כו' לענין עירובין, כיון דלא הוי באמת פתח ובעינין שיהיה לו כל צורת הפתח, ואם עשאו מן הצד לא מהני, אם כן הוא הדין נמי אם הם נוטין, אם כן הוי כאלו החבל שלמעלה אינו מונח כנגד הקנים של מטה, רק מן הצד, ולא הוי לו דין פתח, רק בעינין שיהיו זקופין ממש והחבל עליהם. זה נראה לי ברור ונכון לדינא, עכ"ל.

ולעומת זה, בשו"ת טוב טעם ודעת (להגאון מהרש"ק, קמא השמטות סימן א) נשאל שאלה בזה"ל, אודות הטעליגראף אשר פה בקהילתנו הוא באלכסון בשני שערי העיר, והוא עומד בצורת הפתח על רוחב הדרך באלכסון, והנה הספק אצלי אם נחשוב את הברזל, והעשית הקבוע בו, אשר החוט יקיף עליו שיהיה נחשב כקנה אחד עם העץ, ואז יהיה החוט מן הצד ולא על גבו כו', עכ"ל השאלה. והגאון מהרש"ק האריך להסביר שהוא כשר, ולא העיר דפסול משום אלכסון.

וְתַקַּח מֵרִים הַנְּבִיאָה אַחוֹת אֶהָרֹן אֶת הַתּוֹף בְּיַדָּהּ וַתִּצְאָן כָּל הַנְּשִׂיִם אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת: (בראשית טו, כ)

מרים לקחה התוף כדי שתשרה עליה נבואה

פרש"י וז"ל, בתפיים ובמחלת - מובטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים, עכ"ל. ויל"ע מדוע העמיד רש"י מדרש זה על סיפא דקרא "בתפיים ובמחלת" ולא על רישא דקרא "ותקח מרים הנביאה וגו' את התוף בידה".

וראיתי בספרי מחברי זמנינו (ראה ספר יד למשה פרשת בשלח בשם הגר"ח קריזוויט זצ"ל, ועוד), שתירצו עפ"מ"כ הרמב"ם (פ"ז מ"סודי התורה ה"ד) וז"ל, כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה, לפיכך בני הנביאים לפנייהם נבל ותוף וחליל וכנור והם מבקשים הנבואה וזהו שנאמר והמה מתנבאים, כלומר מהלכין בדרך הנבואה עד שינבאו כמו שאתה אומר פלוני מתגדל, עכ"ל.

ולפי זה מיושב כמין חומר, שהרי מרים בהיותה 'נביאה', תמיד היה לפנייה 'תוף' וכדברי הרמב"ם, וזהו שאמר קרא "ותקח מרים הנביאה את התוף" עם ה"א הידיעה, שהרי הוא התוף שהנביא משתמש בו. ולכן לא היה קשה לרש"י מאין לה תוף. אמנם בסיפא דקרא דכתיב ותצאן 'כל' הנשים בתופים ובמחולות, שפיר הקשה רש"י מאין להן תופים במדבר, וע"ז תירץ רש"י שמובטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים.

מרים היתה נביאה והוצרכה לתוף רק עבור שאר נשים שהיו במדרגת 'בני הנביאים'

אמנם יפה העיר ע"ז ידידי הרה"ג ר' אהרן טווערסקי שליט"א, שהרי משמע מלשון הרמב"ם שדווקא 'בני הנביאים' צריכים שיהיו לפנייהם נבל ותוף וחליל כדי להשיג נבואה, אבל נביא קבוע אין צריך לכל זה. וכן נראה ממקור דברי הרמב"ם שכתב "זהו שנאמר (שמואל א' י ה) והמה מתנבאים", ובפסוק שם מדובר על "חבל נביאים" שהם בני הנביאים, כמש"כ הרד"ק. הרי שבני נביאים הם המה שיש לפנייהם תוף ולא נביאים עצמם.

ומה שמצינו אצל אלישע (מלכים ב' ג, טו) ועתה קחו לי מגנן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה', אע"פ שאלישע היה נביא קבוע ולא מבני הנביאים, היינו מפני שהסתכל אלישע בפני הרשע יהורם מלך ישראל, לכך הוצרך למנגן כדי שתשרה עליו רוח ה' (ראה מלבי"ם שם פסוק יד), אבל זולת כן לא היה צריך למנגן. ואדרבה משם ראינו שאלישע שהיה נביא לא היה תוף בפניו ולכך הוצרך לחפש מנגן כדי לנגן לפניו. ולפי זה צ"ע לפרש שמרים הנביאה הוצרכה תוף כדי שתחול עליה רוח ה'.

אך ביאור הדברים הוא, שתכלית לקיחת התוף ע"י מרים הייתה כדי לעורר רוח הנבואה אצל שאר הנשים, והן היו במדרגת בני הנביאים. דהנה, חז"ל אמרו, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי. ונראה מדברי הרמב"ם (שמונה פרקים סוף פ"ד וע"ע פי' רבינו בחיי שמות טז, לו) שלא היתה זו תופעה זמנית, רק שבאמת נתעלו כולן למדרגת הנביאים. ומסתבר שהיו במדרגת בני הנביאים, ולכן הוצרכו לתוף כדי לעורר את רוחם לנבואה. [כ"ז שלא כדעת הר"ן בדרשותיו (דרוש יג) והרשב"א בשתובותיו (ח"ד סימן רלד)].

ולפי זה צריכים לומר, שהטעם שהעמיד רש"י המדרש על סיפא דקרא, מפני שלשון חז"ל במכילתא [ושאר מדרשים] בא בלשון רבים "וכי מאין להן וכו' לפיכך נטלו תופים ומחולות בידן", לכך העמיד רש"י המדרש על סיפא דקרא שהוא בלשון רבים, עכתו"ד עם כמה הוספות מדילי.

מרים הייתה אז במדרגת 'בני הנביאים'

בדרך אחרת יש לומר, שבאמת גם מרים הייתה אז רק במדרגת 'בני הנביאים'. שהרי על אף שאמרו חז"ל (מגילה יד, א) שמרים הייתה מתנבאת כשהיא אחות אהרן, ואומרת עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל וכו', מכל מקום לא מצינו במקרא שום נבואה מיוחסת למרים עד הפסוק הזה. וכאן היא נקראת בפעם הראשונה בשם 'נביאה'. ויתכן לומר שבתקופה זו הייתה מרים עצמה עומדת רק במדרגת 'בני

הנביאים' ולכן הוצרכה היא עצמה לתוף כדי שתגיע למדרגת נבואה לומר שירה. [ויש להוסיף שבאמת שם 'נביא' יכול להתפרש גם על בני הנביאים, כמו שמצינו בברוך בן נריה שנמנה בגמרא (שם יד, ב) בהדי שמונה נביאים שיצאו מרחב הזונה, ואעפ"כ כתב הרמב"ם (מורה נבוכים חלק ב פרק לב) שהיה רק מבני הנביאים.]

שוב מצאתי כן בכלי יקר (שם) ש"עכשיו נעשית נביאה וכו' כי הנבואה התחילה במרים וכל הנשים יצאו בעקבותיה במעמד זה כי כולם זכו לנבואה", ועיי"ש שהוצרכו לתוף כדי שתשרה עליהן שכינה מתוך שמחה.

ואפשר לבאר בזה מה שנזכר כאן "אחות אהרן", שאולי הכוונה על דרך הלשון של 'בני הנביאים', רצה לומר טפל לנביאים, וכמו כן 'אחות אהרן' רצה לומר טפלה בנבואה לאהרן שהיה נביא קבוע.

שיטת הזוהר שכל הנביאים הוצרכו לתוף

אולם באמת חילוק זה בין בני הנביאים ונביא קבוע, נסתר מדברי הזוהר (בשלח מד, א). דאיתא בזוהר עה"פ (חבקוק פרק ג פסוק א) תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות, מאי 'על שגיונות' וכו', אלא כמה דאת אמר (שם ז) 'שגיון לדוד', זיני תושבחן הוון קמיייהו דנביאי למישרי עלייהו רוח נבואה כמה דאת אמר (ש"א י) ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה ולפניהם נבל ותוף וגו' [הוא הפסוק שהביא הרמב"ם], וכתוב (מ"ב ג) ועתה קחו לי מגנן וגו', וכל שכן חבקוק דאצטרך ליה יתיר מכלהון לנייחא דרוחא ולבסמא לההוא אתר לאמשכא עליה רוח נבואה, וכן כלהו נביאי כהאי גוונא בר ממשא דסליק על כל שאר נביאי דעלמא זכאה חולקיה, ע"כ. הרי מפורש בדברי הזוהר שגם חבקוק היה צריך לכלי זמר, וכמו כן "כל נביאים חוץ ממשה".

וראה בקרית מלך למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל ע"ד הרמב"ם הנ"ל שצייץ לדברי הזוהר. וכו"ה בספר 'הרמב"ם והזוהר' מהג"ר ראובן מרגליות זצ"ל ע"ד הרמב"ם הנ"ל, שדברי הרמב"ם כדברי הזוהר. ולפי זה צריכים לומר שאין הבדל בין בני הנביאים לנביאים, ושניהם צריכים כלי זמר.

הרה"ג ר' אהרן טווערסקי שליט"א אצל הג"ר דוב לנדא שליט"א

וכן נראה מדברי רבינו אברהם בן הרמב"ם (ספר המספיק לעובדי ה' פרק יג) וז"ל, ולהשגת ההתבודדות הפנימית המאחדת את האדם עם קונו השתמשו הנביאים ותלמידיהם בכלי זמר ומנגינות כדי לעורר את הדוחף אליו יתעלה, עכ"ל. הרי שהזכיר גם 'הנביאים' בנוסף לתלמידיהם.

ולדרך זה יש לומר שבאמת אין הבדל יסודי בין שאר נביאים - לבר ממש - ו'בני נביאים', רק שכשנבאים לתאר הנביאים בעודם עסוקים בפעולות כדי שתשרה עליהן הנבואה, אז הם נקראים 'בני נביאים', וכשהם עוסקים בנבואה ממש הם נקראים 'נביאים'. ולפי זה כך מתפרשים דברי הרמב"ם, בהלכה ד' כתב שהנביאים צריכים להעלות את עצמן למדרגה של שמחים וטובי לבב, ולפיכך 'בני הנביאים' וכו', ומיד מבאר הרמב"ם בהלכה ה' שבני הנביאים הוא השם המורה על אלו העוסקים בפעולות כדי שתשרה עליהם נבואה, ומיד חוזר הרמב"ם בהלכה ו' ומבאר שכל זה בשאר נביאים, אבל מרע"ה [אביהן של נביאים] אינו צריך לכל אלה.

ולפי זה יש לומר בביאור הפסוק, ותקח מרים הנביאה אחות אהרן - ולא אחות משה - שהיות שהיא רק במדרגת הנבואה של אהרן ולא של משה, הוצרכה לתוף כדי שתשרה עליה שכינה ותנבא.

אך כל זה צ"ע שהרי פשוט לשון הרמב"ם מורה שבני נביאים לחוד ונביאים לחוד, ואם כן מסתבר לומר בדעת הרמב"ם כדברי הגרא"ט שליט"א שדווקא בני הנביאים צריכים כלי זמר ולא נביאים עצמם, וכן נראה מדברי רבינו אברהם סוף פרשת ויצא וזה לשונו (מהדורת עלה זית בההדרת הרה"ג ר' משה מיימון שליט"א), והמספר הזוגי 'מחנים' חוזר על מחנהו אשר עמו, חבריו ותלמידיו אשר הם במדרגת בני נביאים, עכ"ל. הרי מפורש שבני הנביאים נחות דרגה מהנביאים.

לסיכום, הצענו שלשה דרכים: א. גם נביאים ממש צריכים כלי זמר שתחול עליהם הנבואה, כדברי הזוהר, ועל כן מרים שהיתה נביאה הוצרכה לתוף. ב. רק בני הנביאים צריכים לתוף, ומרים שהיתה נביאה ממש לא הוצרכה לתוף עבור עצמה, אלא כדי להחיל נבואה על שאר הנשים. ג. אמנם רק בני הנביאים צריכים לתוף, אך באותה שעה היתה מרים במדרגת בני הנביאים, ועל כן הוצרכה תוף עבור עצמה.

Feeding the Birds on Shabbos Shirah

Rabbi Moshe Boruch Kaufman, Machon Aleh Zayis

It is a widely accepted *minhag* to put out bread for the birds on Shabbos Shirah. This *minhag* comes to the attention of the Poskim (*Magen Avrohom* 324:7), as it is forbidden to feed animals (excluding one's own pets) on Shabbos, either out of concern that one may trap them, or because of *tirchah*. Although some do permit feeding the birds on Shabbos to keep up the *minhag* (See *Aruch Hashulchan* 324:3), most Poskim (*Mishna Berurah* 324:31 and others) prohibit it; they advise putting out the bread on Erev Shabbos. In a similar vein, many Poskim take issue with feeding the fish at *tashlich* on Rosh Hashanah. (See *Mateh Ephraim* 596:5. *Kitzeh Hamateh* (ad. loc.) however, does defend the practice).

The source of this *minhag* and how it developed is somewhat mysterious.

Reasons for the Minhag The best-known reason for the *minhag* is attributed to Rav Meir of Premishlan, or even earlier to the Chozeh of Lublin and Rav Menachem Mendel of Rimanov zt"l (both *talmidim* of Rav Elimelech of Lizhensk), who explained it this way:

When Moshe Rabbeinu told Bnei Yisrael not to go out on Shabbos to collect the *mann* since there wouldn't be any, Dosson and Aviram decided to discredit Moshe Rabbeinu by sneaking out *mann* on Friday night for collection on Shabbos. Their plan was that when Bnei Yisrael came out Shabbos morning they would see *mann*. But the birds foiled this nefarious plan by eating up the *mann*, and we give the birds bread as a reward.

The Rimanover added that this is hinted at in the *passuk* as well. Moshe Rabbeinu said *שבת לא יהיה בו* on Shabbos there won't be any, whereas when Dosson and Aviram went out to look for their leavings it says *ולא מצאו* – they didn't find any. *ולא מצאו* indicates that something had been there, but it wasn't any longer.

This explanation is difficult to understand. If Dosson and Aviram didn't trust Moshe Rabbeinu and even went out on Shabbos to collect, it is hard to imagine that they trusted that the *mann* would stay fresh. Also, assuming it was only the two of them, how could two portions of *mann* fool Bnei Yisrael into thinking that *mann* fell on Shabbos? Furthermore, according to this explanation the *minhag* isn't related to Shabbos Shirah at all, but simply to Parshas Beshalach.

The Birds Sang Shirah It seems that a simpler explanation, given by *Tosfos Shabbos*, *Aruch Hashulchan* and others, is that the birds sang *shirah* at *krias Yam Suf*. However, while we do find the chirping of birds associated with singing, no source is given in Chazal for their singing *shirah* to Hashem.

Perhaps we can suggest that at the *bris bein habesarim* the birds were there, listening. At that point Klal Yisrael were represented by the bird as the *passuk* says *ואת הציפור לא בטר*. Hashem promised Avraham that in the end the nation that would enslave his children would be punished, and Bnei Yisrael would receive *rechush godol*. According to most *meforshim* this refers to *Krias Yam Suf*, as that is when the greatest *rechush* was recovered. The birds witnessed that Hashem is *שומר הבטחתו*, and therefore sang *shirah*.

Eating Wheat on Shabbos Shirah A seemingly unrelated *minhag* was to eat cooked wheat kernels on Shabbos Shirah (see *sefer Moadim L'Simcha* vol. 3). The Bach mentions the *minhag* (O.C., *siman* 208), adding that a person should eat this food only during his *seudah*, as the *brachah* situation is unclear. The Chasam Sofer reportedly attributed this *minhag* to a *zecher* for the *mann*.

Others say that it hints at the fact that Bnei Yisrael emptied out *Mitzrayim*, leaving it like *מצודה שאין בה דגן*, a trap without grain (bait) in it.

Yet others say that the *minhag* was a reminder to start preparations for Pesach right after Parshas Beshalach. It is unclear if that means starting the preparation of wheat for baking matzos or starting to rid the house of wheat, but it is possible that this developed into giving the leftover wheat to the birds.

Credit Due to the Animals Rewarding animals seems to be a theme in these *parshiyos*. The dogs are rewarded with the *treifah* meat we reject because they didn't bark in *Mitzrayim* during *Makkas Bechoros*. The donkeys are rewarded with *kedushas peter rechem* because they transported the *rechush* of Bnei Yisrael. The birds are rewarded with bread because they sang *shirah* or because they ate the illicit *mann*. Why didn't the frogs get a reward for entering the ovens (*makkas tzefardei'a*)?

Perhaps we can explain that choosing to be *moser nefesh* for oneself is one thing, but to do it for others is another level. The *tzefardei'a* were doing *retzon* Hashem of course, and at a much greater sacrifice, but the other three did something **for us** – the dogs were silent for the sake of Bnei Yisrael, the donkeys carried the load of Bnei Yisrael, and the birds sang for Bnei Yisrael – so we owe them *hakaras hatov*.

